ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ SIEGBERT ALBER της 28ης Απριλίου 1998 *

Α — Εισαγωγή

1. Υπό κρίση στην παρούσα υπόθεση είναι μία αναίρεση που ασκήθηκε κατά αποφάσεως του Πρωτοδικείου [1]. Συγκεκριμένα, πρόκειται κατ' ουσίαν για το ζήτημα εάν επιτρέπεται η θέσπιση μέτρων διασφαλίσεως κατά των εισαγωγών ρυζιού από τις υπερπόντιες χώρες (στο εξής: ΥΧΕ) προς την Κοινότητα. Μια τέτοια δυνατότητα προβλέπεται από την απόφαση 91/482/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1991, σχετικά με τη σύνδεση των υπερποντίων χωρών και εδαφών με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα [2] (στο εξής: απόφαση ΥΧΕ).

2. Η Επιτροπή έκανε χρήση της δυνατότητας αυτής με δύο αποφάσεις το 1993. Οι αναιρεσείουσες και προσφεύγουσες της πρωτόδικης διαδικασίας (στο εξής: προσφεύγουσες) επιδιώκουν να αναγνωριστεί η ακυρότητα των αποφάσεων αυτών και διατυπώνουν επιπροσθέτως αίτημα αποζημιώσεως. Κατά τη γνώμη τους, δεν υφίσταται νόμιμο έρεισμα για τις αποφάσεις αυτές, επιπλέον δε αντιφάσκουν προς τους σκοπούς της συνδέσεως.

3. Η Συνθήκη ΕΚ προβλέπει στο τέταρτο μέρος «Η σύνδεση των υπερποντίων χωρών και εδαφών» μια ιδιαίτερη κατάσταση για τις ΥΧΕ (άρθρα 131 έως 136α της Συνθήκης ΕΚ). Ήδη, στο προοίμιο της Συνθήκης ΕΚ επιβεβαιώνεται η προώθηση της αναπτύξεως των ΥΧΕ, η οποία και καθορίζεται στο άρθρο 3, στοιχείο ρ', της Συνθήκης ΕΚ, ως δραστηριότητα της Κοινότητας. Στο άρθρο 132 της Συνθήκης ΕΚ ορίζεται:

«Η σύνδεση έχει τους εξής σκοπούς

1. Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν στις εμπορικές τους συναλλαγές με τις χώρες και εδάφη το καθεστώς που διέπει τις μεταξύ τους σχέσεις δυνάμει της παρούσας Συνθήκης.»

Με το σύστημα αυτό νοείται τελικά η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

4. Κατά το άρθρο 136 της Συνθήκης ΕΚ, στη Συνθήκη προσαρτάται προς εφαρμογή αυτών των διατάξεων, για ένα πρώτο χρονικό διάστημα πέντε ετών από της ενάρξεως ισχύος, μια εκτελεστική συμφωνία. Ως προς τον μετέπειτα χρόνο, το Συμβούλιο θεσπίζει κατά το

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — Απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1995, Τ-480/93 και Τ-483/93, Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-2305).

2 — ΕΕ L 263, σ. 1.

άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ, νέες εκτελεστικές διατάξεις «βάσει των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων και των αρχών της παρούσας Συνθήκης». Το Συμβούλιο έχει θεσπίσει βάσει αυτής της διατάξεως από το 1964 έξι αποφάσεις, τελευταία δε την προαναφερθείσα απόφαση ΥΧΕ της 25ης Ιουλίου 1991 η οποία, σε αντίθεση προς τις άλλες αποφάσεις, ισχύει για δέκα αντί για πέντε έτη.

5. Με την απόφαση αυτή έτυχε για πρώτη φορά πλήρους εφαρμογής η διάταξη της Συνθήκης κατά την οποία τα κράτη μέλη εφαρμόζουν στις εμπορικές τους συναλλαγές με τις ΥΧΕ τους κανόνες που διέπουν τις μεταξύ τους σχέσεις δυνάμει της παρούσας Συνθήκης. Αυτό σημαίνει ότι από το 1991 είναι δυνατή η εξαγωγή κάθε προϊόντος — επομένως και γεωργικών προϊόντων που ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις της αποφάσεως ΥΧΕ — προς την Κοινότητα με απαλλαγή από δασμούς και χωρίς ποσοτικούς περιορισμούς.

6. Η ελευθέρωση του εμπορίου με τις ΥΧΕ μπορεί όμως να έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία προβλημάτων όσον αφορά ιδίως την εμπορία γεωργικών προϊόντων που υπάγονται σε κοινή οργάνωση αγοράς με μηχανισμό παρεμβάσεως και ενιαίο καθορισμό τιμών. Αυτές οι επιπτώσεις καθίστανται εντονότερες, όταν επιπλέον πραγματοποιούνται παραχωρήσεις και σε τρίτες χώρες. Όταν τέτοια προϊόντα (π.χ. ρύζι) από κράτος ΥΧΕ ή από τρίτο κράτος υφίστανται επεξεργασία ή μεταποίηση εντός ΥΧΕ, μπορούν να εισάγονται χωρίς γεωργικές επιβαρύνσεις στην Κοινότητα, ακόμη και αν η τιμή τους καθορίζεται βάσει της τιμής της διεθνούς αγοράς. Αν υφίσταται φόβος ότι η εισαγωγή από τις ΥΧΕ επιφέρει διαταραχές είναι δυνατός ο περιορισμός της σύμφωνα με το άρθρο 109 της αποφάσεως ΥΧΕ, πράγμα που μπορεί όμως να βρίσκεται σε αντίθεση με τους αναπτυξιακούς υπέρ των ΥΧΕ στόχους.

Το άρθρο 109 της αποφάσεως ΥΧΕ έχει ως εξής:

«1. Αν η εφαρμογή της παρούσας απόφασης [3] προκαλεί σοβαρές διαταραχές σε τομέα οικονομικής δραστηριότητας της Κοινότητας ή ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών ή θέτει σε κίνδυνο την εξωτερική οικονομική τους σταθερότητα ή αν δημιουργούνται δυσκολίες οι οποίες ενδέχεται να προκαλέσουν επιδείνωση τομέα δραστηριοτήτων της Κοινότητας ή περιφέρειας αυτής, η Επιτροπή μπορεί, σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζεται στο παράρτημα IV, να θεσπίσει ή να επιτρέψει στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος να λάβει τα αναγκαία μέτρα διασφάλισης.»

Β — Τα πραγματικά περιστατικά

7. Οι προσφεύγουσες ειναι τρεις επιχειρήσεις που ασκούν δραστηριότητες στον τομέα της μεταποιήσεως και εμπορίας ρυζιού στις

3 — Παρατήρησή μου: νοείται το κεφάλαιο 1: Αρχές και στόχοι της συνεργασίας [ΣτΜ: στο γερμανικό κείμενο της διατάξεως αυτής χρησιμοποιείται αντί της λέξεως «αποφάσεως» η λέξη «Kapitels» (κεφαλαίου)].

Ολλανδικές Αντίλλες, όπου κατεργάζονται και μεταποιούν ρύζι από το Σουρινάμ και τη Γουιάνα.

8. Αφορμή της διαφοράς ενώπιον του Πρωτοδικείου ήταν μέτρα διασφαλίσεως που έλαβε η Επιτροπή βάσει του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ.

9. Με μια πρώτη απόφαση 93/127/ΕΟΚ, της 25ης Φεβρουαρίου 1993, περί μέτρων διασφάλισης για το ρύζι καταγωγής Ολλανδικών Αντιλλών [4], η Επιτροπή όρισε:

«Άρθρο 1

1. Η θέση σε κυκλοφορία στην Κοινότητα με απαλλαγή εισαγωγικών δασμών μισολευκασμένου ρυζιού των κωδικών ΣΟ 1006 30 21 έως 1006 30 48 καταγωγής Ολλανδικών Αντιλλών υπόκειται στον περιορισμό ότι η δασμολογητέα αξία δεν είναι κατώτερη από μια ελάχιστη τιμή που ισούται προς το 120 % της εισφοράς που εφαρμόζεται στο εν λόγω μισολευκασμένο ρύζι σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1418/76 του Συμβουλίου [5].

2. Η ελάχιστη τιμή που προκύπτει από την παράγραφο 1 δεν μπορεί να είναι χαμηλότερη από κατώτατο όριο τιμής που ανέρχεται σε 546 ECU ανά τόνο μισολευκασμένου ρυζιού. Αυτό το κατώτατο όριο τιμής αυξάνεται από την 1η Μαρτίου 1993, μηνιαίως κατά 3,5 ECU ανά τόνο.

3. (...)

(...)

Άρθρο 5

Η παρούσα απόφαση απευθύνεται σε όλα τα κράτη μέλη.»

10. Η ελάχιστη τιμή αυξήθηκε με μια δεύτερη απόφαση της 13ης Απριλίου 1993 [6] λόγω της βελτιωθείσας καταστάσεως της αγοράς. Η

4 — ΕΕ L 50, σ. 27.

5 — Κανονισμός της 11ης Ιουνίου 1976, περί κοινής οργανώσεως αγοράς της ορύζης (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/015, σ. 127).

6 — Απόφαση 93/211/ΕΟΚ της Επιτροπής, που τροποποιεί την απόφαση 93/127/ΕΟΚ (ΕΕ L 90, σ. 36).

δασμολογητέα αξία δεν μπορούσε πλέον να βρίσκεται κάτω από την ελάχιστη τιμή των 550 ECU ανά τόνο.

11. Κατά αμφοτέρων των αποφάσεων της Επιτροπής άσκησαν προσφυγή αρχικά έξι επιχειρήσεις, τον Μάιο του 1993, ενώπιον του Δικαστηρίου. Παράλληλα με την ακύρωση των δύο αποφάσεων ζήτησαν επιπλέον να υποχρεωθεί η Κοινότητα να ανορθώσει τη ζημία που υπέστησαν. Η προσφυγή παραπέμφθηκε με διάταξη στο Πρωτοδικείο. Στη Γαλλία και την Ιταλία επιτράπηκε να παρέμβουν υπέρ της Επιτροπής.

12. Με απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 1995 [7] το Πρωτοδικείο ακύρωσε το άρθρο 1, παράγραφος 1, της πρώτης αποφάσεως της Επιτροπής. Κατά τα λοιπά, απέρριψε την προσφυγή.

13. Κατά την κρίση του Πρωτοδικείου, το άρθρο 1, παράγραφος 1, «εξασφαλίζοντας στο ρύζι ΑΚΕ και στο αμερικανικό ρύζι πλεονεκτικότερη θέση στην κοινοτική αγορά σε σχέση με τη θέση του ρυζιού των Αντιλλών, υπερέβη τα απολύτως αναγκαία όρια για την αντιμετώπιση των δυσκολιών που συνεπαγόταν για την εμπορία του κοινοτικού ρυζιού η εισαγωγή ρυζιού Αντιλλών» [8].

7 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1).

8 — Σκέψη 143 της αποφάσεως.

14. Κατά της αποφάσεως αυτής άσκησαν τρεις από τις αρχικώς έξι προσφεύγουσες αναίρεση ενώπιον του Δικαστηρίου τις 13 Σεπτεμβρίου 1995 και ζήτησαν:

1. να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση, καθόσον δεν έγιναν πλήρως δεκτά τα αιτήματα των προσφευγουσών·

2. να γίνουν εξ ολοκλήρου δεκτά τα ήδη υποβληθέντα ενώπιον του Πρωτοδικείου αιτήματα των προσφευγουσών, συγκεκριμένα δε

2.1. να ακυρωθούν πλήρως η απόφαση 93/127/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Φεβρουαρίου 1993, περί μέτρων διασφάλισης για το ρύζι καταγωγής Ολλανδικών Αντιλλών, και η απόφαση 93/211/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 13ης Απριλίου 1993, που τροποποιεί την απόφαση 93/127/ΕΟΚ περί μέτρων διασφάλισης για το ρύζι καταγωγής Ολλανδικών Αντιλλών·

2.2. να υποχρεωθεί η Κοινότητα να ανορθώσει τη ζημία που υπέστησαν οι προσφεύγουσες συνεπεία των εν λόγω αποφάσεων·

2.3. να καταδικάσει την Επιτροπή στα έξοδα της αναιρετικής δίκης και της πρωτόδικης δίκης·

3. οι προσφεύγουσες ζητούν πρωτίστως, κατά το άρθρο 54 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, να αποφανθεί επί της διαφοράς το ίδιο το Δικαστήριο, επικουρικώς δε την αναπομπή της διαφοράς στο Πρωτοδικείο.

Η Επιτροπή ζήτησε:

— να απορριφθεί η αναίρεση·

— να καταδικαστούν οι προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

Το Συμβούλιο ζήτησε:

— να απορριφθεί η αναίρεση, επικουρικώς δε να απορριφθεί ο πρώτος λόγος αναιρέσεως·

— να καταδικαστούν οι προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

Το αίτημα της Ιταλικής Δημοκρατίας έχει ως εξής:

— να αναιρεθεί η απόφαση του Πρωτοδικείου καθόσον απορρίφθηκε η ένσταση απαραδέκτου των ασκηθεισών προσφυγών και, κατά συνέπεια, να γίνει δεκτή η ένσταση·

— επικουρικώς, να απορριφθεί η αναίρεση στο σύνολό της·

— να καταδικαστούν οι προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

Η Γαλλική Δημοκρατία, της οποίας το υπόμνημα απορρίφθηκε αναγκαστικά ως απαράδεκτο λόγω εκπρόθεσμης υποβολής του, συντάχθηκε, κατά την προφορική διαδικασία, ουσιαστικά με τα αιτήματα της Επιτροπής.

Γ — Παραδεκτό

15. Ως παρεμβαίνουσα η Ιταλία, προτείνει όπως ήδη ενώπιον του Πρωτοδικείου, έν-

σταση απαραδέκτου για τον λόγο ότι οι προσφεύγουσες δεν θίγονται άμεσα και ευθέως.

16. Οι προσφεύγουσες επιβεβαιώνουν την ερμηνεία του Πρωτοδικείου, το οποίο αποφάνθηκε υπέρ του παραδεκτού, και προβάλλουν επιπλέον ότι η Ιταλία ουδόλως μπορεί ως παρεμβαίνουσα να προτείνει ένσταση απαραδέκτου, δεδομένου ότι ο υπέρ ου η παρέμβαση διάδικος δεν προέτεινε την ένσταση αυτή.

17. Όταν ορισμένα άτομα — όπως εν προκειμένω οι προσφεύγουσες — δεν είναι αποδέκτες αποφάσεως, τότε η απόφαση τα αφορά ατομικά «μόνον αν τα θίγει λόγω ορισμένων ξεχωριστών ιδιοτήτων ή μιας πραγματικής καταστάσεως που τα χαρακτηρίζει σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και έτσι τα εξατομικεύει κατά τρόπο ανάλογο προς αυτόν του αποδέκτη» [9]. Επομένως, οι προσφεύγουσες θα έπρεπε να διακρίνονται από κάθε άλλο πρόσωπο που επίσης αφορούν οι αναιρεσιβαλλόμενες αποφάσεις και να μη θίγονται μόνον υπό την αντικειμενική τους ιδιότητα ως επιχειρηματιών στον τομέα της μεταποιήσεως εμπορίας ρυζιού όπως ακριβώς και κάθε άλλος επιχειρηματίας που δραστηριοποιείται στον τομέα αυτόν.

9 — Απόφαση της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, Plaumann κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 937, ιδίως σ. 942).

18. Το Πρωτοδικείο για να λύσει το ζήτημα αυτό, προέβη σε μια παραλληλία προς την απόφαση Πειραϊκή-Πατραϊκή [10]. Στην απόφαση αυτή το Δικαστήριο συνήγαγε από το άρθρο 130, παράγραφος 3, της Πράξεως Προσχωρήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας την υποχρέωση της Επιτροπής να εξετάζει, στο μέτρο που οι εκάστοτε περιστάσεις το επιτρέπουν, τις αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει η απόφασή της στην οικονομία του οικείου κράτους μέλους, καθώς και για τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις [11]. Ως εκ τούτου, οι εν λόγω επιχειρήσεις θεωρήθηκαν ότι θίγονταν ατομικώς. Λόγω της παρόμοιας διατυπώσεως, το Πρωτοδικείο συνήγαγε εν προκειμένω την ίδια υποχρέωση από το άρθρο 109, παράγραφος 2, της αποφάσεως ΥΧΕ [12]. Η κρίση αυτή παραμένει ισχυρή στο πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου, δεδομένου ότι, όπως εξέθεσε το Πρωτοδικείο, όχι μόνο κατά το γράμμα αλλά και κατά τον επιδιωκόμενο με τις διατάξεις αυτές σκοπό, δηλαδή τον καθορισμό της εμβέλειας των μέτρων διασφαλίσεως, υφίσταται αντιστοιχία μεταξύ τους [13].

19. Δεν υφίσταται εξάλλου κώλυμα εν προκειμένω ούτε από την απόφαση Buralux κ.λπ. κατά Συμβουλίου [14]. Βεβαίως, στην απόφαση Buralux κ.λπ. κατά Συμβουλίου, όπως προέβαλε η Ιταλική Δημοκρατία, έγινε δεκτό ότι δεν θίγονταν ατομικώς οι ενδιαφερόμενοι, επειδή ακριβώς δεν επρόκειτο, όπως στην Πειραϊκή-Πατραϊκή, για απόφαση που απευθυνόταν σε *ένα μόνο* κράτος μέλος, αλλά για κανονισμό που απευθυνόταν σε *όλα* τα κράτη

10 — Απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1985, 11/82 (Συλλογή 1985, σ. 207).

11 — Απόφαση Πειραϊκή-Πατραϊκή κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 10, σκέψη 28).

12 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψεις 68 και 70).

13 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψη 70).

14 — Απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 1996, C-209/94 P (Συλλογή 1996, σ. I-615).

μέλη. Στην παρούσα υπόθεση οι αποφάσεις εκδόθηκαν ομοίως προς όλα τα κράτη μέλη.

20. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο ορθώς διαπίστωσε ότι δεν έχει σημασία ο αριθμός των κρατών μελών στα οποία τυγχάνουν εφαρμογής τα μέτρα [15].

21. Βεβαίως, το άρθρο 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ κάνει μνεία «(...) απο φάσεων που (...) απευθύνονται σε άλλο πρόσωπο», πλην όμως η έκταση της νομικής προστασίας του ατόμου δεν μπορεί να εξαρτάται από το αν η προσβλητέα απόφαση απευθύνθηκε σε ένα ή σε πολλά κράτη μέλη. Καθοριστικό είναι μόνο το ότι ο ενδιαφερόμενος χαρακτηρίζεται σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και εξατομικεύεται κατά ειδικό τρόπο. Σκοπός του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ δεν είναι πράγματι να δοθεί σε όλους τους κατά οποιονδήποτε τρόπο ενδιαφερομένους η δυνατότητα προσβολής πράξεως παράγουσας έννομα αποτελέσματα, αλλά μόνο σ' αυτούς που απολαύουν άξιας προστασίας καταστάσεως. Κριτήριο επομένως αποτελεί, όπως εξέθεσε το Πρωτοδικείο, η «προστασία της οποίας απολαύουν, δυνάμει του κοινοτικού δικαίου, η χώρα ή το έδαφος καθώς και οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις» [16], έναντι των οποίων εκδίδεται το μέτρο.

22. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι στην υπόθεση Buralux κ.λπ. κατά Συμβουλίου επρόκειτο για έναν κανονισμό ο οποίος — κατά το Δικαστήριο — σκοπούσε μόνο στη δημιουργία του πλαισίου εντός του οποίου τα κράτη μέλη μπορούσαν να θεσπίσουν περιορισμούς. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο συνήγαγε ότι τα έννομα αποτελέσματα που η διάταξη αυτή είναι ικανή να παράγει αφορούν κατηγορίες προσώπων που αντιμετωπίζονται κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο [17]. Στην παρούσα υπόθεση, αντιθέτως, πρόκειται για σαφώς προσδιορισμένο μέτρο — τον καθορισμό ελάχιστης τιμής, μάλιστα δε αποκλειστικά για ρύζι από τις Ολλανδικές Αντίλλες — και για τον λόγο αυτόν οι οικείες κατηγορίες προσώπων δεν αντιμετωπίζονται κατά τρόπο μόνο γενικό και αφηρημένο. Εξάλλου, οι αποφάσεις αυτές απευθύνονται μεν προς όλα τα κράτη μέλη, αφορούν όμως μόνο ρύζι καταγωγής Ολλανδικών Αντιλλών.

23. Επομένως, το Πρωτοδικείο μπορούσε να εφαρμόσει αναλόγως στην παρούσα υπόθεση την απόφαση Πειραϊκή-Πατραϊκή, καίτοι εν προκειμένω οι αποφάσεις απευθύνονται σε όλα τα κράτη μέλη.

24. Επί του ζητήματος αν οι προσφεύγουσες ήταν πράγματι επιχειρήσεις που τελούσαν σε άξια προστασίας κατάσταση, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι τουλάχιστον δύο από τις προσφεύγουσες — οι Ter Beek και ERB — μετέφεραν φορτία ρυζιού προς την Κοινότητα κατά τον χρόνο εκδόσεως της πρώτης απο-

15 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψη 77).

16 — Βλ. υποσημείωση 15.

17 — Απόφαση Buralux κ.λπ. κατά Συμβουλίου (παρατεθείσα στην υποσημείωση 14, σκέψη 26).

φάσεως [18]. Αυτό, ως διαπίστωση πραγματικών περιστατικών, δεν ελέγχεται από το Δικαστήριο [19].

25. Η Επιτροπή, η οποία — κατά το Πρωτοδικείο — όπως συνάγεται σιωπηρώς από το άρθρο 109 της αποφάσεως ΥΧΕ, ήταν υποχρεωμένη να εξετάσει τις αρνητικές επιπτώσεις από την απόφασή της, γνώριζε την κατάσταση των δύο αυτών επιχειρήσεων κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως [20]. Επομένως, ορθώς το Πρωτοδικείο δέχθηκε ότι η απόφαση αφορούσε ατομικώς τις δύο επιχειρήσεις, δεδομένου ότι η κατάστασή τους διακρινόταν από αυτή των άλλων ενδιαφερομένων. Το αν η απόφαση αφορούσε ατομικώς τις άλλες προσφεύγουσες δεν χρειάζεται πλέον να εξεταστεί, εφόσον επρόκειτο για από κοινού ασκηθείσες προσφυγές [21].

26. Το Πρωτοδικείο, επομένως, ορθώς έκρινε παραδεκτή την προσφυγή. Κατά συνέπεια, παρέλκει η εξέταση του ζητήματος αν παρεμβαίνοντες μπορούν να προτείνουν ένσταση απαραδέκτου, έστω και αν ο υπέρ ου η παρέμβαση διάδικος προφανώς δεν το έπραξε. Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η Ιταλία θα μπορούσε εν πάση περιπτώσει να προβάλει το απαράδεκτο [22].

18 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψη 75).

19 — Άρθρο 51, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού (ΕΟΚ) του Δικαστηρίου.

20 — Βλ. υποσημείωση 18.

21 — Απόφαση της 24ης Μαρτίου 1993, C-313/90, CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-1125, σκέψη 31), και Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψη 79).

22 — Απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 1993, C-244/91 P, Pincherle κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-6965, σκέψη 16), διάταξη της 14ης Φεβρουαρίου 1996, C-245/95 P, Επιτροπή κατά NTN Corporation και Koyo Seiko (Συλλογή 1996, σ. I-553, σκέψη 7), καθώς και άρθρο 49, παράγραφοι 2 και 3, του Οργανισμού (ΕΟΚ) του Δικαστηρίου.

Δ — Θεμελίωση

27. Προς θεμελίωση της αναιρέσεώς τους οι προσφεύγουσες προβάλλουν συνολικώς έξι σημεία. Τα σημεία αυτά αφορούν παράβαση ή παράνομη εφαρμογή του τέταρτου μέρους της Συνθήκης για τη σύνδεση των υπερποντίων χωρών και εδαφών ή παράβαση της αποφάσεως ΥΧΕ από το Πρωτοδικείο. Κατά την άποψη των προσφευγουσών, το Συμβούλιο δεν είχε εξουσία να προβλέψει κανενός είδους μέτρο διασφαλίσεως με την απόφασή του. Επιπλέον, η Επιτροπή υπερέβη με τη δεύτερη απόφασή της το αναγκαίο μέτρο. Τέλος, οι προσφεύγουσες προβάλλουν ότι το Πρωτοδικείο κακώς δεν δέχτηκε την ύπαρξη ευθύνης της Κοινότητας.

Πρώτος λόγος αναιρέσεως

Ισχυρισμοί των διαδίκων

28. Εν προκειμένω, οι προσφεύγουσες στρέφονται κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, καθόσον με αυτήν κρίθηκε ότι το Συμβούλιο είχε εξουσία κατά το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ να προβλέψει ρήτρες διασφαλίσεως με την απόφαση ΥΧΕ που καθιστούσαν δυνατό τον περιορισμό της ελεύθερης εισαγωγής γεωργικών προϊόντων καταγωγής ΥΧΕ.

29. Κατά την άποψη των προσφευγουσών, το Πρωτοδικείο κακώς εξέθεσε ότι το άρθρο 109 της αποφάσεως ΥΧΕ ολοκλήρωσε ένα σύστημα το οποίο για πρώτη φορά επέτρεψε την ελεύθερη πρόσβαση γεωργικών προϊόντων στην Κοινότητα. Το άρθρο 109 παρατείνει αντιθέτως τις γενικές ρήτρες διασφαλίσεως οι οποίες, ήδη με τους ίδιους στόχους και στην ίδια έκταση, περιλαμβάνονταν σε άλλες αποφάσεις του Συμβουλίου. Το συμπέρασμα του Πρωτοδικείου στηρίζεται επομένως σε ανακριβή θεώρηση της διαμορφώσεως του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ.

30. Εξάλλου, η απόφαση του Πρωτοδικείου στηρίζεται σε εσφαλμένη εκτίμηση των κατά το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ αρμοδιοτήτων. Στη διάταξη αυτή ορίζεται ότι το Συμβούλιο «καθορίζει ομοφώνως, βάσει των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων και των αρχών της παρούσας Συνθήκης, τις διατάξεις που πρέπει να προβλεφθούν για μια νέα περίοδο». Κατά την άποψη των προσφευγουσών, το Πρωτοδικείο δεν αιτιολόγησε επαρκώς γιατί η ρύθμιση αυτή αφορά *όλες τις αρχές της Συνθήκης*. Η ερμηνεία αυτή δεν είναι υποχρεωτική. Μάλλον πρέπει να ληφθεί ως βάση ότι εν προκειμένω νοούνται μόνον οι *αρχές του τέταρτου μέρους της Συνθήκης το οποίο ρυθμίζει τη σύνδεση των υπερπόντιων χωρών και εδαφών*. Προς θεμελίωση του ισχυρισμού αυτού, οι προσφεύγουσες προβάλλουν ότι οι αιτιολογικές σκέψεις της αποφάσεως του Συμβουλίου αναφέρονται μόνο σε αρχές του τέταρτου μέρους της Συνθήκης.

31. Ακόμη και αν το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ αναφέρεται σε όλες τις αρχές της Συνθήκης, δεν μπορεί πάντως το Συμβούλιο να παρεκκλίνει προς το συμφέρον της κοινής γεωργικής πολιτικής από την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μεταξύ της Κοινότητας και των ΥΧΕ. Αυτό θα σήμαινε παράβαση του άρθρου 132, σημείο 1, και του άρθρου 133, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Εξαιρέσεις από τις διατάξεις αυτές μπορεί το Συμβούλιο να προβλέψει μόνον αν εξουσιοδοτείται ρητώς προς τούτο από το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ. Αυτό δεν συμβαίνει. Ρυθμίσεις που αντιβαίνουν προς τις αναφερθείσες διατάξεις του τέταρτου μέρους της Συνθήκης μπορούν επομένως να θεσπισθούν μόνο μέσω τροποποιήσεως της Συνθήκης.

32. Ως επιβεβαίωση της απόψεως αυτής οι προσφεύγουσες αναφέρουν το «πρωτόκολλο που αφορά τις εισαγωγές εντός της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας προϊόντων πετρελαίου που έχουν υποστεί επεξεργασία στις Ολλανδικές Αντίλλες» καθώς και το «πρωτόκολλο σχετικά με το ιδιαίτερο καθεστώς που εφαρμόζεται στη Γροιλανδία». Από αυτά συνάγεται ότι ρυθμίσεις που παρεκκλίνουν από το τέταρτο μέρος δεν μπορούν να στηρίζονται μόνο στο άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ.

33. Μία περαιτέρω αιτίαση των προσφευγουσών συνίσταται στο ότι το Πρωτοδικείο δεν ασχολήθηκε με το άμεσο αποτέλεσμα των ήδη μνημονευθέντων άρθρων 132, σημείο 1, και 133, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ.

34. Κατά την άποψη των προσφευγουσών, το άρθρο 109 της αποφάσεως ΥΧΕ δεν ήταν αναγκαίο, επειδή αντ' αυτού υπήρχαν

επαρκώς άλλες δυνατότητες ρυθμιστικής επεμβάσεως στη σχέση μεταξύ ΥΧΕ και Κοινότητας. Οι προσφεύγουσες αναφέρουν συναφώς τις κοινές οργανώσεις αγοράς καθώς και τα άρθρα 36 και 115 της Συνθήκης.

35. Κατά την άποψη της Επιτροπής, οι προσφεύγουσες ερμηνεύουν εσφαλμένως την απόφαση του Πρωτοδικείου. Όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ της Κοινότητας και των ΥΧΕ, η Επιτροπή δεν αμφισβητεί πράγματι ότι εδώ υφίστανται ιδιαίτερες σχέσεις που δεν μπορούν να συγκριθούν με αυτές μεταξύ της Κοινότητας και των άλλων συνδεδεμένων χωρών. Εντούτοις, ουδόλως υφίσταται μεταξύ αμφοτέρων εσωτερική αγορά. Ούτε σκοπός της συνδέσεως είναι — όπως ισχυρίζονται οι προσφεύγουσες — η προνομιακή μεταχείριση των ΥΧΕ, αλλά μόνον η προώθηση της αναπτύξεώς τους. Επομένως, σαφώς δεν βρίσκονται στην κατάσταση κράτους μέλους.

36. Κατά την άποψη της Επιτροπής, το Συμβούλιο οφείλει, στο πλαίσιο του άρθρου 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ, να τηρεί όλες τις αρχές της Συνθήκης. Αυτό προκύπτει από το γράμμα της διατάξεως.

37. Όσον αφορά τα άρθρα 132 και 133 της Συνθήκης ΕΚ, δεν μπορούν οι διατάξεις αυτές να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αποκλείουν μια ρήτρα διασφαλίσεως που περιορίζει μόνο κατ' εξαίρεση, εν μέρει και προσωρινώς την εισαγωγή.

38. Τόσο η Επιτροπή όσο και το Συμβούλιο αναφέρονται εξάλλου στο ευρύ πεδίο εκτιμήσεως του Συμβουλίου στο πλαίσιο του άρθρου 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ. Επομένως, το Δικαστήριο μπορεί μόνο να ελέγξει αν τα μέτρα του Συμβουλίου είναι προδήλως ακατάλληλα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού. Κατά την άποψη και των δύο, το Συμβούλιο δεν υπερέβη εν προκειμένω τα όρια του πεδίου εκτιμήσεως που διαθέτει. Αντιθέτως, κατά το Συμβούλιο, το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ αποτελεί καθεαυτό το νόμιμο έρεισμα για περιορισμούς στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

39. Ως προς τα άρθρα 132 και 133 της Συνθήκης ΕΚ, ισχυρίζεται επιπλέον ότι το άμεσο αποτέλεσμα αυτών των ρυθμίσεων δεν προβλήθηκε πρωτοδίκως και επομένως δεν μπορεί να εξεταστεί εδώ.

40. Το άρθρο 115 της Συνθήκης ΕΚ, που αναφέρθηκε από τις προσφεύγουσες ως παρέχον τη δυνατότητα ρυθμίσεως, δεν μπορεί να έχει εφαρμογή εν προκειμένω, διότι αφορά την κοινή εμπορική πολιτική και όχι τη σύνδεση των ΥΧΕ.

41. Ως προς το «πρωτόκολλο σχετικά με το ιδιαίτερο καθεστώς που εφαρμόζεται στη Γροιλανδία», η Επιτροπή προβάλλει ότι το προβλεπόμενο με αυτό ιδιαίτερο καθεστώς αναφέρεται στο άρθρο 136 Α της Συνθήκης ΕΚ. Δεν μπορεί από αυτό να συναχθεί ότι περιορισμοί στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μεταξύ των ΥΧΕ και της Κοινότητας πρέπει σε κάθε περίπτωση να προβλέπονται *από την ίδια την Συνθήκη*. Αντιθέτως, αυτό πρέπει να κρίνεται στο πλαίσιο

του πεδίου εκτιμήσεως του Συμβουλίου βάσει του άρθρου 136 Α της Συνθήκης ΕΚ.

42. Ως προς το «πρωτόκολλο που αφορά τις εισαγωγές εντός της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας προϊόντων πετρελαίου που έχουν υποστεί επεξεργασία στις Ολλανδικές Αντίλλες», το Συμβούλιο προβάλλει ότι το πρωτόκολλο αυτό χρονολογείται από το 1962. Η πρώτη απόφαση ΥΧΕ καταρτίστηκε μόλις το 1964. Κατά το χρονικό αυτό σημείο, η κύρωση του πρωτοκόλλου είχε ήδη φτάσει σε τόσο προχωρημένο στάδιο, ώστε η νομική κατασκευή, που ήταν αναγκαία το 1964, διατηρήθηκε κατά το μάλλον ή ήττον αυτομάτως.

Η γνώμη μου

43. Οι προσφεύγουσες βάλλουν κατ' ουσίαν κατά της ρήτρας διασφαλίσεως του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ, η οποία εξάλλου στηρίζεται στο άρθρο 136 της Συνθήκης ΕΚ. Επί της αιτιάσεως των προσφευγουσών ότι το Πρωτοδικείο εσφαλμένως εξέλαβε ότι το άρθρο 109 εισήγαγε για πρώτη φορά και για λόγους κοινής γεωργικής πολιτικής μια ρήτρα διασφαλίσεως, πρέπει να λεχθεί ότι αυτό δεν προκύπτει από το κείμενο της αποφάσεως. Στη σκέψη 94 το Πρωτοδικείο εκθέτει ότι η εκτελεστική απόφαση του 1970 περιείχε ήδη μια ρήτρα διασφαλίσεως. Περαιτέρω, εκθέτει ότι η εισαγωγή γεωργικών προϊόντων προελεύσεως ΥΧΕ υπήγετο πάντοτε σε ειδικό καθεστώς και μόλις με την έκδοση της αποφάσεως ΥΧΕ του 1991 εξομοιώθηκε με αυτή των άλλων προϊόντων. Το Πρωτοδικείο συνεχίζει ως εξής: «Επομένως, η απόφαση ΥΧΕ συνιστά σημαντικό βήμα ανάγοντας για πρώτη φορά σε αρχή την ελεύθερη πρόσβαση στην Κοινότητα γεωργικών προϊόντων καταγωγής ΥΧΕ, έστω και εάν την εξαρτά, επίσης για πρώτη φορά κατ' ανάγκη, από γενική ρήτρα διασφαλίσεως (...)».

44. Από τα προηγούμενα προκύπτει σαφέστατα ότι, κατά το Πρωτοδικείο, η ήδη προηγουμένως υφιστάμενη γενική ρήτρα διασφαλίσεως έτυχε για πρώτη φορά εφαρμογής σε γεωργικά προϊόντα, αφού αυτά εξομοιώθηκαν με άλλα προϊόντα. Δεν συνάγεται ότι — όπως ισχυρίζονται οι προσφεύγουσες — το άρθρο 109 της αποφάσεως ΥΧΕ εισήγαγε για πρώτη φορά, μάλιστα δε σε συνάρτηση με την επέκταση των ρυθμίσεων σε γεωργικά προϊόντα, ρήτρα διασφαλίσεως.

45. Κατά την άποψη των προσφευγουσών, γενική ρήτρα διασφαλίσεως δεν επιτρέπεται κατά το άρθρο 132, σημείο 1. Αυτό συμβαίνει πράγματι στην περίπτωση κατά την οποία η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, όπως υφίσταται μεταξύ των κρατών μελών, έχει επίσης απεριορίστως εφαρμογή στις συναλλαγές με τις ΥΧΕ. Η προβλεπόμενη στο άρθρο 132, σημείο 1, εξομοιωτική ρύθμιση του εμπορίου με τις ΥΧΕ δεν συνιστά όμως ακόμη — όπως προκύπτει από την εισαγωγική διατύπωση του άρθρου 132 [23] — πραγ-

23 — Η οποία έχει ως εξής: «Η σύνδεση έχει τους εξής σκοπούς.»

ματική κατάσταση, αλλά απλώς σκοπό που επιδιώκεται με τη ρύθμιση.

46. Συναφώς, πρέπει να αναφερθεί η απόφαση στην υπόθεση Road Air [24]. Στην απόφαση αυτή το Δικαστήριο έκρινε: «Η σύνδεση με τις ΥΧΕ πρέπει να πραγματοποιηθεί βάσει μιας δυναμικής και προοδευτικής διαδικασίας, κατά την οποία μπορεί να απαιτηθεί η θέσπιση πολλών διατάξεων προκειμένου να επιτευχθεί το σύνολο των σκοπών που διακηρύσσονται στο άρθρο 132 της Συνθήκης, λαμβανομένων υπόψη των αποτελεσμάτων που έχουν επιτευχθεί χάρη στις προηγούμενες αποφάσεις του Συμβουλίου» [25]. Από αυτό προκύπτει ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων δεν έχει εφαρμογή απλώς και μόνο βάσει του άρθρου 132 της Συνθήκης ΕΚ μεταξύ της Κοινότητας και των ΥΧΕ. Το άρθρο αυτό κατονομάζει την εν λόγω ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μόνον ως ένα σκοπό που πρέπει — ενδεχομένως με τη θέσπιση περισσοτέρων διατάξεων — να επιτευχθεί.

47. Από αυτό μπορεί περαιτέρω να συναχθεί ότι οι ΥΧΕ είναι μεν συνδεδεμένες χώρες και εδάφη με ιδιαίτερες σχέσεις προς την Κοινότητα, πλην όμως δεν ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Ομοίως έκρινε και το Πρωτοδικείο με την παρούσα αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Όπως εκθέτει: «Επομένως, καίτοι οι ΥΧΕ υπάγονται βεβαίως σε ευνοϊκότερο καθεστώς από το καθεστώς άλλων χωρών που συνδέονται με την Κοινότητα, δεν έχουν ωστόσο προσχωρήσει στην Κοινότητα» [26]. Από αυτό μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι ΥΧΕ δεν μπορούν να τυγχάνουν χειρότερης μεταχειρίσεως από άλλες (συνδεδεμένες) χώρες. Κάπως διαφορετική είναι όμως η κατάσταση ως προς τη σχέση με την Κοινότητα. Επομένως, δεν μπορεί να ληφθεί ως βάση ότι κατά το άρθρο 132 της Συνθήκης ΕΚ η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μεταξύ Κοινότητας και ΥΧΕ υφίσταται ήδη απεριορίστως.

48. Γι' αυτόν τον λόγο δεν μπορούν να γίνουν δεκτές οι απόψεις των προσφευγουσών οι οποίες συνάγουν από την απόφαση Road Air το συμπέρασμα ότι το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ εννοεί μόνο τις *αρχές του τέταρτου μέρους της Συνθήκης*. Στην απόφαση Road Air το Δικαστήριο εξέθεσε: Ενόψει των σκοπών του άρθρου 132 «το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, πρέπει να ερμηνευθεί ως προβλέπον όχι μόνο μια μόνη "νέα περίοδο", για την οποία το Συμβούλιο έχει εξουσιοδοτηθεί να θεσπίζει τις διατάξεις που απαιτούνται για την επίτευξη των *σκοπών της συνδέσεως* (...)» [27]. Από αυτό συνάγουν οι προσφεύγουσες ότι το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ αναφέρεται απλώς και μόνο στους *σκοπούς του τέταρτου μέρους της Συνθήκης*.

49. Το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Βεβαίως, το Συμβούλιο οφείλει να τηρεί τους σκοπούς του άρθρου 132 της Συνθήκης ΕΚ στο πλαίσιο των αποφάσεων που εκδίδει κατά το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ. Οι σκοποί αυτοί αποτελούν πράγματι τον λόγο για τον οποίο ακριβώς καταρτίζονται οι εν λόγω αποφάσεις. Εν προκειμένω, το Συμβούλιο οφείλει συγκεκριμένα να ενεργεί βάσει των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων και *των αρχών της Συνθήκης*. Από το γράμμα του άρθρου 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ δεν προκύπτει για ποιο λόγο θα έπρεπε επομένως να νοούνται μόνον οι σκοποί της συνδέσεως και όχι οι γενικές αρχές της Συνθήκης.

24 — Απόφαση της 22ας Απριλίου 1997, C-310/95 (Συλλογή 1997, σ. I-2229).

25 — Απόφαση Road Air (παρατεθείσα στην υποσημείωση 24, σκέψη 40).

26 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψη 91).

27 — Απόφαση Road Air (παρατεθείσα στην υποσημείωση 24, σκέψη 41). Η υπογράμμιση δική μου.

50. Οι προσφεύγουσες αναφέρονται προς στήριξη των ισχυρισμών τους στην τρίτη αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως ΥΧΕ, η οποία αναφέρεται απλώς και μόνο στις αρχές του τέταρτου μέρους της Συνθήκης. Από αυτό συνάγεται ότι το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο — το έρεισμα της αποφάσεως αυτής — μνημονεύει μόνο τις αρχές του τέταρτου μέρους. Αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Στην τρίτη αιτιολογική σκέψη εκτίθεται: «(...) λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ της Κοινότητας και των ΥΧΕ βάσει των διατάξεων της Συνθήκης, και ιδιαιτέρως του τέταρτου μέρους της, είναι σκόπιμο να βελτιωθούν οι διατάξεις της (...)». Εντούτοις με τη διατύπωση αυτή γίνεται απλώς αναφορά γενικώς στις διατάξεις της Συνθήκης που ρυθμίζουν τη σύνδεση. Δεν μπορεί από αυτό να συναχθεί ότι στο πλαίσιο της συνδέσεως και των αντίστοιχων αποφάσεων του Συμβουλίου δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και άλλες αρχές της Συνθήκης, άρα και η γεωργική πολιτική.

51. Μία ένδειξη θα μπορούσε να συναχθεί από τη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη, όπου εκτίθεται ότι οι διάφορες ρυθμίσεις για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς δεν έχουν εφαρμογή στις ΥΧΕ. Το Συμβούλιο θεωρεί εδώ απλώς σκόπιμο να εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο μπορούν αυτές να επεκταθούν απεριόριστα ή εν μέρει στις ΥΧΕ. Ένα περαιτέρω στοιχείο υπέρ του ότι δεν υφίσταται η «συνήθης» ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων μεταξύ των ΥΧΕ και της Κοινότητας παρέχει επίσης η τέταρτη αιτιολογική σκέψη, όπου επιβεβαιώνεται ότι οι ΥΧΕ εξακολουθούν να έχουν τη δυνατότητα να θεσπίζουν, βάσει των αναπτυξιακών τους αναγκών και της αναγκαίας προωθήσεως της βιομηχανικής τους αναπτύξεως, αποκλίνουσες επίσης ρυθμίσεις προς όφελος του πληθυσμού ή των τοπικών οικονομικών κλάδων.

52. Αυτό δεν μπορεί να σημαίνει ότι στις ΥΧΕ πρέπει να παρέχεται ένα πρόσθετο πλεονέκτημα, διότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 131, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ, σκοπός της συνδέσεως είναι η προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής αναπτύξεως των ΥΧΕ, όχι όμως η προνομιακή τους μεταχείριση.

53. Από αυτό προκύπτει ότι μεταξύ των ΥΧΕ και της Κοινότητας δεν υφίσταται (ακόμη) απεριόριστη κυκλοφορία εμπορευμάτων και ως εκ τούτου πρέπει, στο πλαίσιο των αποφάσεων ΥΧΕ που εκδίδει το Συμβούλιο κατά το άρθρο 136, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ, να λαμβάνονται υπόψη κατά την προοδευτική πραγμάτωση των σκοπών και οι γενικές αρχές της Συνθήκης — άρα και η γεωργική πολιτική. Εν προκειμένω, είναι απολύτως δυνατό να επέλθουν περιορισμοί στην κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

54. Εάν, επομένως, μπορεί να ληφθεί ως δεδομένο ότι το άρθρο 132, σημείο 1, της Συνθήκης ΕΚ κανονομάζει απλώς τους σκοπούς της συνδέσεως, τότε και το άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 132, σημείο 1, της Συνθήκης ΕΚ, που προβάλλουν οι προσφεύγουσες, δεν μπορεί να αφορά παρά μόνο την υποχρέωση πραγματώσεως των εκεί αναφερομένων σκοπών. Σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να συναχθεί από αυτό ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων υφίσταται ήδη μεταξύ των ΥΧΕ και της Κοινότητας.

55. Ακόμη και στην περίπτωση αμέσου αποτελέσματος δεν θα μπορούσε να αποκλεισθεί ότι σε εξαιρετικές καταστάσεις θα μπορούσαν να προβλεφθούν περιορισμοί και, επομένως, ρήτρες διασφαλίσεως. Οι ίδιες οι προσφεύγουσες, αναφερόμενες στα άρθρα 36 και 115 της Συνθήκης ΕΚ καθώς και στην κοινή

οργάνωση αγοράς, δεν αποκλείουν το ότι θα πρέπει να υφίστανται δυνατότητες επεμβάσεως.

56. Όσον αφορά την αναφορά των προσφευγουσών στα πρωτόκολλα, δεν μπορεί από το γεγονός ότι στις μεμονωμένες αυτές περιπτώσεις συνήφθησαν πρωτόκολλα να συναχθεί το συμπέρασμα ότι δεν είναι δυνατή ρήτρα διασφαλίσεως στο πλαίσιο του άρθρου 136, δεύτερο εδάφιο. Δεδομένου ότι, όπως είδαμε, μια τέτοια ρήτρα διασφαλίσεως δεν συνιστά, λόγω της υπάρξεώς της και μόνο, παραβίαση των αρχών του τέταρτου μέρους (η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων δεν αποτελεί ακόμη πραγματικότητα αλλά απλώς σκοπό της συνδέσεως) δεν χρειάζεται για μια τέτοια ρήτρα διασφαλίσεως τροποποίηση της Συνθήκης.

57. Εδώ πρέπει επιπλέον να επισημανθεί ότι το Συμβούλιο και με την απόφαση ΥΧΕ επιτρέπει μέτρα διασφαλίσεως μόνον εντός περιορισμένου πλαισίου. Πράγματι, το άρθρο 109, παράγραφος 2, προβλέπει:

«Για την εφαρμογή της παραγράφου 1, πρέπει κατά προτεραιότητα να επιλεγούν τα μέτρα που δημιουργούν τις ελάχιστες διαταραχές στη λειτουργία της σύνδεσης και της Κοινότητας. Τα μέτρα αυτά δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα απολύτως αναγκαία όρια για την αντιμετώπιση των δυσχερειών που προκύπτουν.»

Δεύτερος λόγος αναιρέσεως

Ισχυρισμοί των διαδίκων

58. Στο πλαίσιο αυτού του λόγου, οι προσφεύγουσες βάλλουν κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, καθόσον με αυτήν κρίθηκε ότι η Επιτροπή βασίμως κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι δημιουργηθείσες δυσχέρειες θα μπορούσαν να εμποδίσουν τον τομέα της καλλιέργειας ρυζιού τύπου Indica στην Κοινότητα.

59. Ισχυρίζονται ότι το Πρωτοδικείο όφειλε να διαπιστώσει αν υφίστατο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της μειώσεως της τιμής του κοινοτικού ρυζιού και της αυξήσεως των εισαγωγών του ημιλευκασμένου ρυζιού από τις Ολλανδικές Αντίλλες. Αυτό απαιτείται κατά το γράμμα του άρθρου 109, παράγραφος 1, της αποφάσεως ΥΧΕ.

60. Το ότι πρέπει να υφίσταται ένας τέτοιος αιτιώδης σύνδεσμος συνάγεται από το γεγονός ότι η Επιτροπή προσπάθησε με την πρώτη της απόφαση να παρουσιάσει έναν τέτοιο σύνδεσμο.

61. Οι εισαγωγές από τις Ολλανδικές Αντίλλες δεν είχαν εντούτοις αρνητικές συνέπειες για την κοινοτική αγορά, διότι υποκατέστησαν απλώς εισαγωγές από το Σουρινάμ

και τη Γουιάνα. Κατά τούτο, δεν αυξήθηκαν οι εισαγωγές.

62. Τέλος, οι προσφεύγουσες υπογραμμίζουν επίσης ότι δεν μπορούν να γίνουν αντιληπτές στις πραγματικές τους διαστάσεις οι εκτιμήσεις της Επιτροπής όσον αφορά τις διαφορετικές τιμές και την πραγματοποιηθείσα από αυτήν σύγκριση τιμών.

65. Κατά την άποψη των προσφευγουσών, οι εκτιμήσεις αυτές δεν μπορούν να στηριχθούν μόνο στο άρθρο 109, παράγραφος 1, της αποφάσεως ΥΧΕ, δεύτερη περίπτωση, δεδομένου ότι η ίδια η Επιτροπή στήριξε την απόφασή της στην πρώτη περίπτωση.

Η γνώμη μου

63. Η Επιτροπή φρονεί αντιθέτως ότι από το γράμμα του άρθρου 109, παράγραφος 1, της αποφάσεως ΥΧΕ [28] προκύπτει σαφώς ότι η προϋπόθεση του αιτιώδους συνδέσμου αφορά μόνο την πρώτη εκεί αναφερόμενη περίπτωση. (Αυτή συντρέχει όταν η εφαρμογή της αποφάσεως — ως προς τις αρχές και τους στόχους της συνεργασίας — προκαλεί σοβαρές διαταραχές σε τομέα οικονομικής δραστηριότητας της Κοινότητας ή των κρατών μελών ή θέτει σε κίνδυνο την εξωτερική οικονομική τους σταθερότητα.) Για τη δεύτερη περίπτωση — δηλαδή δυσκολιών που ενδέχεται να προκαλέσου επιδείνωση σε τομέα δραστηριοτήτων της Κοινότητας ή περιφέρειας αυτής — δεν απαιτείται ένας τέτοιος αιτιώδης σύνδεσμος, ο οποίος εξάλλου δύσκολα μπορεί να αποδειχθεί, διότι η αγορά μπορεί να επηρεασθεί από ένα μεγάλο αριθμό παραγόντων.

66. Πρέπει να γίνει δεκτή η άποψη της Επιτροπής ότι από το γράμμα του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ δεν προκύπτει ότι είναι αναγκαία ως προς τη δεύτερη περίπτωση η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου. Η παράγραφος 1 αναφέρει δύο περιπτώσεις οι οποίες αρχίζουν με τη λέξη «αν». Μόνον η πρώτη από τις περιπτώσεις αυτές περιέχει τη διατύπωση «αν η εφαρμογή της παρούσας απόφασης (...)». Από αυτό προκύπτει ότι οι μνημονευόμενες στη δεύτερη περίπτωση δυσκολίες δεν χρειάζεται να προκαλούνται από την εφαρμογή αυτής της αποφάσεως.

64. Εντούτοις, η Επιτροπή δεν αμφισβητεί ότι πρέπει να υπήρχε ορισμένος σύνδεσμος μεταξύ των δημιουργηθεισών οικονομικών δυσκολιών και των εισαγωγών. Το Πρωτοδικείο κατέστησε πάντως σαφή την ύπαρξη του αναγκαίου αυτού συνδέσμου.

67. Αφετέρου όμως, πρέπει να γίνει δεκτή η άποψη των προσφευγουσών ότι, στην περίπτωση κατά την οποία δεν υφίσταται κανενός είδους σύνδεσμος μεταξύ των εισαγωγών και της τιμής των κοινοτικών προϊόντων, τα μέτρα διασφαλίσεως είναι τελείως αλυσιτελή. Ασφαλώς πρέπει να υφίσταται η δυνατότητα εξαλείψεως ή περιορισμού, βάσει των μέτρων διασφαλίσεως, των δημιουργηθεισών δυσκολιών. Διαφορετικά, τα μέτρα αυτά θα ήταν δυσανάλογα και θα συνιστούσαν παράβαση του άρθρου 109, παράγραφος 2, δεύτερη φράση, της αποφάσεως ΥΧΕ.

28 — Βλ. σημείο 6.

68. Επομένως, απαιτείται μια σχέση όπου ο περιορισμός των εισαγωγών μπορεί να έχει κατά οποιονδήποτε τρόπο επιπτώσεις στο επίπεδο των τιμών εντός της Κοινότητας. Αυτό δεν σημαίνει εντούτοις ότι οι δυσκολίες πρέπει να δημιουργούνται από την εφαρμογή της αποφάσεως, δηλαδή από τις εισαγωγές.

69. Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο ορθώς υπογραμμίζει ότι η Επιτροπή, κατά την εφαρμογή του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ, έχει ευρύ πεδίο εκτιμήσεως των μέτρων διασφαλίσεως καθώς και ως προς το αν απαιτείται κατ' αρχήν η λήψη των μέτρων αυτών [29]. Το Πρωτοδικείο το συνάγει αυτό από το γράμμα του άρθρου 109, παράγραφος 1, της αποφάσεως ΥΧΕ, κατά το οποίο η Επιτροπή «μπορεί να λάβει ή να επιτρέψει τη λήψη μέτρων διασφαλίσεως από το οικείο κράτος μέλος όταν συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις» [30]. Το Πρωτοδικείο εκθέτει περαιτέρω: «Εντούτοις, η συνδρομή μιας από τις προϋποθέσεις αυτές δεν υποχρεώνει την Επιτροπή να λάβει μέτρο διασφαλίσεως, αλλά να λάβει απόφαση συναφώς» [31]. Επομένως, το Συμβούλιο αναγνώρισε και στην Επιτροπή το ευρύ πεδίο εκτιμήσεως που διαθέτει στο πλαίσιο του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ [32].

70. Ομοίως έχει κρίνει και το Δικαστήριο στο πλαίσιο του άρθρου 155 της Συνθήκης ΕΚ ότι το Συμβούλιο μπορεί να θεωρήσει ότι συντρέχει λόγος να μεταβιβάσει στην Επιτροπή ευρεία εξουσία εκτιμήσεως και δράσεως στον τομέα της κοινής γεωργικής πολιτικής, δεδομένου ότι μόνον αυτή — η Επιτροπή — είναι σε θέση να παρακολουθεί συνεχώς και προσεκτικά την εξέλιξη των γεωργικών αγορών και να ενεργεί με την επιβαλλόμενη από την κατάσταση ταχύτητα. Το Δικαστήριο συνήγαγε από αυτό — όπως και από την όλη οικονομία της Συνθήκης — ότι η έννοια της ασκήσεως των αρμοδιοτήτων που αναθέτει το Συμβούλιο στην Επιτροπή κατά το άρθρο 155 της Συνθήκης ΕΚ πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως [33]. Ως εκ τούτου, επίσης, μπορεί να ληφθεί ως βάση ότι η Επιτροπή διαθέτει στην παρούσα περίπτωση ευρεία εξουσία εκτιμήσεως, διότι εν προκειμένω είναι ομοίως αναγκαία — για τον καθορισμό της ελάχιστης τιμής — εκτίμηση των γεωργικών αγορών. Επομένως, το Πρωτοδικείο μπορεί μόνο να ελέγξει αν στην Επιτροπή μπορεί να προσαφθεί πρόδηλη πλάνη ή κατάχρηση εξουσίας κατά την άσκηση της εξουσίας αυτής ή αν υπερέβη προδήλως τα όρια των αρμοδιοτήτων της [34].

71. Δεν διαφαίνεται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε σφάλμα κατά τον έλεγχο αυτό. Κατ' αρχάς εξέτασε τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι κατέστη δυνατή η διαπίστωση σημαντικής πτώσεως της τιμής του αναποφλοίωτου κοινοτικού ρυζιού. Το ρύζι αυτό μπορεί να αποτελέσει, όπως το ημιλευκασμένο ρύζι Αντιλλών, πρώτη ύλη για τους κοινοτικούς παραγωγούς λευκασμένου ρυζιού. Το Πρωτοδικείο εξέθεσε τελικά ότι

29 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψη 122).

30 — Ibidem, σκέψη 120.

31 — Ibidem, σκέψη 121.

32 — Διάταξη του Προέδρου του Πρωτοδικείου της 15ης Ιουλίου 1997, T-179/97 R, Κυβέρνηση των Ολλανδικών Αντιλλών κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1997, σ. II-1297, σκέψη 35).

33 — Απόφαση της 30ής Οκτωβρίου 1975, 23/75, Soda κ.λπ. (Συλλογή τόμος 1975, σ. 399, σκέψεις 10 έως 14).

34 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψη 122).

οι προσφεύγουσες δεν αμφισβήτησαν αυτό καθεαυτό το γεγονός της μειώσεως της τιμής [35]. Αυτό, ως διαπίστωση πραγματικών περιστατικών, δεν μπορεί να ελεγχθεί εν προκειμένω. Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο εξέτασε αν μπορεί επίσης να ληφθεί ως βάση ενδεχόμενη μείωση της τιμής του αναποφλοίωτου ρυζιού τύπου Indica [36]. Ενόψει της ταυτόχρονης σημαντικής αυξήσεως των εισαγωγών από τις Αντίλλες η οποία, κατά το Πρωτοδικείο, δεν αμφισβητείται [37], το Πρωτοδικείο εξέθεσε ότι η Επιτροπή διαπίστωσε βάσει αυτών των στοιχείων ότι είχαν ανακύψει δυσκολίες οι οποίες θα προκαλούσαν ενδεχομένως την επιδείνωση του τομέα της καλλιέργειας ρυζιού τύπου Indica εντός της Κοινότητας και ότι, επομένως, μπορούσαν να ληφθούν μέτρα διασφαλίσεως [38].

72. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο εξέτασε αν η Επιτροπή υπέπεσε σε προφανή πλάνη εκτιμήσεως κατά τη σύγκριση τιμών στην οποία προέβη. Συναφώς, εξετάστηκε επίσης σε ποιο στάδιο μεταποιήσεως έπρεπε να συγκριθούν οι τιμές. Οι προσφεύγουσες δεν κατόρθωσαν, κατά το Πρωτοδικείο, να θέσουν υπό αμφισβήτηση τον υπολογισμό της Επιτροπής, δεδομένου ότι περιορίστηκαν σε ισχυρισμούς ως προς τα πρόσθετα έξοδα και τους συντελεστές μετατροπής που έπρεπε να ληφθούν υπόψη, χωρίς όμως να τους θεμελιώσουν [39]. Το Πρωτοδικείο δέχθηκε εξάλλου ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβήτησαν ότι το ρύζι Αντιλλών προσφερόταν σε τιμή σαφώς χαμηλότερη της τιμής στην οποία μπορούσε να προσφέρεται το κοινοτικό ρύζι του επίμαχου σταδίου μεταποιήσεως — ημιλευκασμένο ρύζι [40].

73. Το Πρωτοδικείο κατέληξε επομένως στο εξής συμπέρασμα: «Η Επιτροπή ορθώς διαπίστωσε την ύπαρξη αισθητής διαφοράς μεταξύ της τιμής του κοινοτικού ρυζιού και της τιμής του ρυζιού Αντιλλών, η οποία προκάλεσε ενδεχομένως τη μεγάλη πτώση της τιμής του κοινοτικού ρυζιού μεταξύ Σεπτεμβρίου 1992 και Ιανουαρίου 1993» [41]. Έτσι, διαπιστώθηκε και αντίστοιχη σχέση μεταξύ των εισαγωγών και της πτώσεως της τιμής του κοινοτικού ρυζιού.

74. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο εξέτασε αν η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως κατά την εξέταση των σχέσεων που υφίσταντο μεταξύ των εισαγωγών από τις Αντίλλες και της πτώσεως της τιμής του κοινοτικού ρυζιού. Η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου δεν είναι, όπως καταδείχθηκε, αναγκαία. Επομένως, δεδομένου ότι δεν υφίσταται πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως, ούτε ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως μπορεί να ευδοκιμήσει.

Τρίτος λόγος αναιρέσεως

Ισχυρισμοί των διαδίκων

75. Στο πλαίσιο αυτού του λόγου οι προσφεύγουσες προβάλλουν ότι το Πρωτοδικείο παρέβη το άρθρο 109, παράγραφος 2, της αποφάσεως ΥΧΕ, επειδή έκρινε ότι η καθορισθείσα από την Επιτροπή ελάχιστη απόλυτη

35 — Ibidem, σκέψη 124.
36 — Ibidem, σκέψη 126.
37 — Ibidem, σκέψη 127.
38 — Ibidem, σκέψη 128.
39 — Ibidem, σκέψη 130.
40 — Ibidem, σκέψη 129.
41 — Ibidem, σκέψη 131.

τιμή — σύμφωνα με τη δεύτερη απόφαση — δεν υπερβαίνει τα αναγκαία κατά τη διάταξη αυτή όρια. Στο πλαίσιο των μέτρων διασφαλίσεως δεν ήταν αναγκαίο να τεθεί το ρύζι από τις Ολλανδικές Αντίλλες σε δυσμενή ανταγωνιστική θέση έναντι του κοινοτικού ρυζιού. Αν μπορούσαν οι επιχειρήσεις να προσφέρουν το ρύζι στην ίδια τιμή με το κοινοτικό ρύζι, τότε θα είχαν μπορέσει να εισαγάγουν πλέον των πράγματι εισαχθέντων 8 400 τόνων. Επιπλέον, ας σημειωθεί ότι 16 000 τόνοι ρύζι έπρεπε να αποθηκευθούν, διότι δεν μπορούσαν να πωληθούν.

76. Κατά την άποψη της Επιτροπής, η αρχή της αναλογικότητας δεν συνεπάγεται για τις ΥΧΕ το δικαίωμα να προσφέρουν το ρύζι τους στην ίδια τιμή με το κοινοτικό ρύζι. Οι ΥΧΕ δεν αποτελούν πράγματι τμήμα της Κοινότητας.

77. Η Επιτροπή προβάλλει εξάλλου ότι η υφιστάμενη διαφορά τιμής μεταξύ ρυζιού εισαγόμενου από τις Αντίλλες και κοινοτικού ρυζιού σκοπούσε στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των κοινοτικών παραγωγών στην εξέλιξη της τιμής του ρυζιού τύπου Indica, ώστε αυτοί να μην επιστρέψουν στην υπερκαλλιέργεια ρυζιού Japonica.

78. Το Πρωτοδικείο εκθέτοντας ότι η Επιτροπή δεν υπερέβη τα απολύτως αναγκαία όρια, προέβη σε διαπίστωση πραγματικών περιστατικών που δεν μπορεί να ελεγχθεί στο πλαίσιο αναιρετικής δίκης.

Η γνώμη μου

79. Πρέπει να γίνει δεκτή η άποψη της Επιτροπής ότι ο προσδιορισμός των προς σύγκριση τιμών και η ίδια η σύγκριση αποτελούν διαπίστωση πραγματικών περιστατικών. Το ίδιο ισχύει ως προς τη διαπίστωση του ύψους των εισαγωγών από τις Αντίλλες. Επομένως, τα σημεία αυτά δεν είναι επιδεκτικά ελέγχου στην αναιρετική δίκη.

80. Επιδεκτικό ελέγχου είναι το βασικό ζήτημα αν ένα μέτρο διασφαλίσεως είναι δυσανάλογο όταν — όπως εδώ — το ρύζι από τις Ολλανδικές Αντίλλες δεν τυγχάνει της ίδιας μεταχειρίσεως με το κοινοτικό ρύζι, αλλά τίθεται σε δυσμενή μοίρα έναντι αυτού. Συναφώς, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η δεύτερη απόφαση της Επιτροπής αποτελεί κατ' αρχήν επιτρεπτό μέτρο διασφαλίσεως. Η ουσία όμως ακριβώς ενός τέτοιου μέτρου συνίσταται στο ότι ορισμένα προϊόντα τυγχάνουν δυσμενούς μεταχειρίσεως έναντι *κοινοτικών προϊόντων*. Εν πάση περιπτώσει, δεν μπορεί να θεωρηθεί εκ των προτέρων ότι ένα τέτοιο μέτρο δεν μπορεί να προβλέπει δυσμενέστερη μεταχείριση για το ρύζι από τις Αντίλλες.

81. Η εξακρίβωση των τιμών από το Πρωτοδικείο εμπίπτει, όπως ήδη μνημονεύθηκε, στη διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών από αυτό και δεν μπορεί να ελεγχθεί. Επιπλέον, δεν διαφαίνεται κανενός είδους σφάλμα εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου. Συγκεκριμένα, από το γεγονός ότι η τιμή του ρυζιού από τις Αντίλλες δεν ήταν υψηλότερη απ' ό,τι για προϊόντα ΥΧΕ και προϊόντα από τις Ηνωμένες Πολιτείες και ότι εξακολουθούσαν να πραγματοποιούνται εισαγωγές στην Κοινότητα συνήγαγε ότι δεν προέκυπτε δυσμενής μεταχείριση έναντι άλλων κρατών, εν προκειμένω των κρατών ΥΧΕ και των Ηνωμένων Πολιτειών [42]. Μόνο δυσμενής μεταχείριση έναντι τρίτων κρατών θα συνιστούσε παράβαση του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ και θα έθιγε το ιδιαίτερο καθεστώς των ΥΧΕ. Επομένως, και ο τρίτος λόγος αναιρέσεως δεν ευσταθεί.

Τέταρτος λόγος αναιρέσεως

Ισχυρισμοί των διαδίκων

82. Στο πλαίσιο αυτού του λόγου αναιρέσεως οι προσφεύγουσες βάλλουν κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, καθόσον με αυτή κρίθηκε ότι λόγω του νομοθετικού χαρακτήρα της αποφάσεως της Επιτροπής πρέπει στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως κατά το άρθρο 215 της Συνθήκης ΕΚ να πληρούνται ιδιαίτερες προϋποθέσεις: η ευθύνη της Κοινότητας θα μπορούσε να προκύψει σε μια τέτοια περίπτωση μόνον αν συντρέχει κατάφωρη παραβίαση υπέρτερου κανόνα δικαίου που προστατεύει τους ιδιώτες. (Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, για να υπάρξει εξωσυμβατική ευθύνη της Κοινότητας κατά το άρθρο 215 της Συνθήκης ΕΚ, απαιτείται κατά κανόνα η συμπεριφορά που προσάπτεται στο όργανο να είναι παράνομη και να υφίσταται ζημία και αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς αυτής και της προβαλλομένης ζημίας.) [43]

83. Οι προσφεύγουσες αντιτάσσουν συναφώς ότι η επίμαχη απόφαση δεν έχει νομοθετικό χαρακτήρα. Επικουρικώς, προβάλλουν ότι ένας τέτοιος χαρακτήρας — ακόμη και αν υφίστατο — έχει αρθεί ως προς αυτές και δεν μπορεί να συνεπάγεται επαχθέστερες προϋποθέσεις ως προς την εξωσυμβατική ευθύνη, διότι η απόφαση τις αφορά ατομικά. Περαιτέρω, προβάλλουν επικουρικώς ότι, ακόμη και αν ο νομοθετικός χαρακτήρας ισχύει έναντι πάντων, δεν μπορούν να ισχύουν οι ιδιαίτερες προϋποθέσεις αποζημιώσεως, όταν η απόφαση προσβάλλεται από αυτούς τους οποίους αφορά ατομικώς.

84. Κατά την άποψη της Επιτροπής, ο νομοθετικός χαρακτήρας δεν καθορίζεται βάσει της μορφής της πράξεως, αλλά βάσει της φύσεώς της. Επί της φύσεώς της, όμως, δεν ασκεί καμία επιρροή το ζήτημα αν η πράξη αφορά ατομικώς τον ενδιαφερόμενο. Η κατά το άρθρο 215 της Συνθήκης ΕΚ αγωγή αποτελεί αυτοτελή μορφή ενδίκου μέσου, οι προϋ-

42 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψεις 149 έως 151).

43 — Αποφάσεις της 17ης Δεκεμβρίου 1981, 197/80, 198/80, 199/80, 200/80, 243/80, 245/80 και 247/80, Ludwigshafener Walzmühle κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 1981, σ. 3211, σκέψη 18), και της 28ης Απριλίου 1971, 4/69, Lütticke κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 769, σκέψη 10).

ποθέσεις του οποίου πρέπει να εξετάζονται χωριστά. Στις προϋποθέσεις αυτές δεν περιλαμβάνεται, εντούτοις, το ζήτημα αν η πράξη αφορά ατομικώς τον ενδιαφερόμενο.

85. Οι προσφεύγουσες παραθέτουν συναφώς αποφάσεις του Δικαστηρίου, στις οποίες, όσον αφορά αποφάσεις της Κοινότητας, εξετάζονται μόνον οι συνήθεις προϋποθέσεις του άρθρου 215 της Συνθήκης ΕΚ [44]. Η Επιτροπή, αντιθέτως, παραθέτει μία απόφαση στην οποία αποφάσεις της Κοινότητας στον τομέα του αντιντάμπινγκ εξετάστηκαν βάσει των ιδιαίτερων προϋποθέσεων του άρθρου 215 της Συνθήκης ΕΚ [45].

Η γνώμη μου

86. Το Δικαστήριο, στην απόφασή του HNL κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής [46], έκρινε ότι βάσει των αρχών που ισχύουν στα διάφορα κράτη μέλη διαπιστώνεται ότι νομοθετικές διατάξεις που αποτελούν το αποτέλεσμα επιλογών οικονομικής πολιτικής συνιστούν αποφάσεις που συνεπάγονται ευθύνη της δημόσιας εξουσίας μόνο κατ' εξαίρεση και υπό ιδιαίτερες περιστάσεις. «Η περιοριστική αυτή θεώρηση στηρίζεται στη σκέψη ότι η νομοθετική εξουσία, ακόμη και όταν οι πράξεις της υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο, δεν πρέπει να εμποδίζεται στον σχηματισμό της βουλήσεώς της από το ενδεχόμενο αγωγών αποζημιώσεως κάθε φορά που θεωρεί ότι συντρέχει λόγος θεσπίσεως κανόνων δικαίου χάριν του γενικού συμφέροντος, οι οποίοι μπορούν να θίξουν τα συμφέροντα των ιδιωτών (...). Σε ένα κανονιστικό πλαίσιο όπως το προκείμενο, το οποίο χαρακτηρίζεται από την άσκηση ευρείας διακριτικής εξουσίας, απαραίτητης για την εφαρμογή της κοινής γεωργικής πολιτικής, η ευθύνη της Κοινότητας δεν μπορεί, συνεπώς, να γεννηθεί παρά μόνον αν το οικείο θεσμικό όργανο αγνόησε, κατά τρόπο πρόδηλο και σοβαρό, τα όρια που επιβάλλονται στην άσκηση των εξουσιών του» [47].

87. Εφόσον το Πρωτοδικείο με την απόφασή Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής ομοίως θεώρησε δεδομένο ότι η Επιτροπή έχει εν προκειμένω ευρύ πεδίο εκτιμήσεως [48], δεν γίνεται αντιληπτό γιατί το Πρωτοδικείο θα πρέπει να έχει ερμηνεύσει εσφαλμένα το άρθρο 215 της Συνθήκης ΕΚ στο πλαίσιο του βάσει αυστηρότερων προϋποθέσεων ελέγχου.

88. Όσον αφορά τους επικουρικώς προβληθέντες από τις προσφεύγουσες λόγους, ούτε και αυτοί ευσταθούν εν προκειμένω. Όπως ορθώς προέβαλε η Επιτροπή, το γεγονός ότι η απόφαση αφορά ατομικώς τις προσφεύγουσες ουδόλως μεταβάλλει τον νομοθετικό χαρακτήρα της. Εξάλλου, από την απόφαση

44 — Αποφάσεις της 5ης Μαρτίου 1986, 59/84, Tezi κατά Επιτροπής (Συλλογή 1986, σ. 887, σκέψη 70), της 15ης Ιανουαρίου 1987, 253/84, GAEC de la Segaude κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 1987, σ. 123, σκέψη 9), και της 8ης Απριλίου 1992, C-55/90, Cato κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. I-2533, σκέψη 18).

45 — Απόφαση της 28ης Νοεμβρίου 1989, C-122/86, Επιχειρήσεων Μεταλλευτικών Βιομηχανικών και Ναυτιλιακών κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 1989, σ. 3959, σημείο 2 του διατακτικού).

46 — Απόφαση της 25ης Μαΐου 1978, 83/73, 94/76, 4/77, 15/77 και 40/77 (Συλλογή τόμος 1978, σ. 381).

47 — Απόφαση HNL κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 46, σκέψεις 5 και 6).

48 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψεις 177, 189 και επ.).

στην υπόθεση HNL κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής προκύπτει ότι ακριβώς όταν πρόκειται για νομοθετικές πράξεις γίνεται αποδεκτή η αναγκαιότητα να υφίστανται οι επί μέρους θιγόμενοι, εντός λογικών ορίων, ορισμένες βλαπτικές συνέπειες [49]. Επομένως, το γεγονός και μόνον ότι η πράξη αφορά ατομικώς τον ενδιαφερόμενο δεν μπορεί να αποτελεί κριτήριο που διασφαλίζει αξίωση αποζημιώσεως. Κατά συνέπεια, ούτε ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως ευσταθεί.

90. Ανεξαρτήτως αυτού, το συμπέρασμα του Πρωτοδικείου είναι επίσης εσφαλμένο, διότι έλαβε ως δεδομένο ότι η Επιτροπή, στην πρώτη της απόφαση, αποδέχθηκε καλόπιστα την τιμή που καθόρισαν οι αρμόδιες αρχές των Αντιλλών. Η ύπαρξη όμως ενός μέτρου των Αντιλλών δεν μπορούσε να απαλλάξει την Επιτροπή από το καθήκον της να λάβει υπόψη τις αρνητικές συνέπειες της αποφάσεώς της, μεταξύ άλλων, για τις προσφεύγουσες. Το ότι η Επιτροπή ενήργησε εν προκειμένω καλόπιστα δεν μεταβάλλει το αποτέλεσμα, διότι δεν πρόκειται περί αυτού στο πλαίσιο του άρθρου 215 της Συνθήκης ΕΚ.

Πέμπτος λόγος αναιρέσεως

Ισχυρισμοί των διαδίκων

89. Στο πλαίσιο αυτού του λόγου, οι προσφεύγουσες βάλλουν κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, καθόσον σ' αυτήν εκτίθεται ότι η Επιτροπή, στο πλαίσιο της πρώτης αποφάσεώς της, δεν υπερέβη κατά τρόπο πρόδηλο και βαρύ τα όρια ασκήσεως των εξουσιών της και από αυτό συνάγει περαιτέρω ότι η απόφαση δεν συνιστά κατάφωρη παραβίαση υπέρτερου κανόνα δικαίου, δηλαδή παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας. Κατά την άποψη των προσφευγουσών, το Πρωτοδικείο δεν μπορεί να αρκείται μόνο στην εξέταση της υπερβάσεως των ορίων της ασκήσεως εξουσιών.

91. Οι προσφεύγουσες τονίζουν, τέλος, ότι η Επιτροπή διαθέτει στο πλαίσιο του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ ευρύ πεδίο εκτιμήσεως και διακριτικής ευχέρειας και, επομένως, η απόφασή της μόνο περιορισμένα μπορεί να ελεγχθεί. Όταν όμως καθίσταται δυνατή, στο πλαίσιο αυτού του περιορισμένου ελέγχου — όπως εκθέτουν περαιτέρω οι προσφεύγουσες —, η διαπίστωση παραβάσεως, τότε πρόκειται αυτομάτως για κατάφωρη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου, όπως επιβάλλεται από τις εφαρμοσθείσες από το Πρωτοδικείο ιδιαίτερες προϋποθέσεις του άρθρου 215 της Συνθήκης ΕΚ.

92. Κατά την άποψη της Επιτροπής, αντιθέτως, τα δύο κριτήρια που διατυπώνονται στη σκέψη 194 της αποφάσεως [50] πρέπει να θεωρηθούν συνώνυμα. Όσον αφορά το δεύτερο σημείο που προέβαλαν οι προσφεύγουσες, κατά το οποίο το Πρωτοδικείο κακώς δεν δέχθηκε την ύπαρξη κατάφωρης παραβάσεως, η Επιτροπή προβάλλει ότι εδώ πρόκειται για διαπίστωση πραγματικών περιστατικών από το Πρωτοδικείο. Η διαπίστωση

49 — Απόφαση HNL κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 46, σκέψη 6).

50 — Βλ. σημείο 89.

αυτή δεν μπορεί να ελεγχθεί στο πλαίσιο αναιρετικής διαδικασίας.

93. Δεδομένου ότι ο καθορισμός υπερβολικά χαμηλής ελάχιστης τιμής μπορεί να αποτελεί απλώς τεχνικό σφάλμα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως κατάφωρη παράβαση.

94. Αν γινόταν δεκτή η άποψη των προσφευγουσών ότι παράβαση του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ θα πρέπει πάντοτε να θεωρείται συγχρόνως ως κατάφωρη, τότε το κριτήριο αυτό, το οποίο εφαρμόζεται μόνον όταν η Επιτροπή διαθέτει ευρύ πεδίο εκτιμήσεως, θα καθίστατο κενό περιεχομένου.

Η γνώμη μου

95. Οι προσφεύγουσες στηρίζουν τον ισχυρισμό τους ότι το Πρωτοδικείο έπρεπε να εξετάσει αν συντρέχει επίσης κατάφωρη παραβίαση του κοινοτικού δικαίου στη νομολογία του Δικαστηρίου [51]. Από τις παρατεθείσες αποφάσεις δεν προκύπτει απολύτως σαφώς πώς έχει διαμορφωθεί η σχέση μεταξύ των δύο κριτηρίων — προδήλως βαρεία υπέρβαση εξουσίας εκτιμήσεως και κατάφωρη παραβίαση υπέρτερου κανόνα που προστατεύει τους ιδιώτες.

96. Τα κριτήρια αυτά συνδέονται με τις λέξεις «ή» [52] και «ούτε (...) ούτε» [53]. Αυτό υποδηλώνει μάλλον ότι τα δύο αυτά κριτήρια πρέπει να εξετάζονται ανεξάρτητα το ένα από το άλλο. Σαφέστερη είναι εντούτοις η απόφαση Roquette Frères κατά Επιτροπής. Κατ' αυτήν, ευθύνη της Κοινότητας, όσον αφορά κανονιστικές πράξεις που απηχούν επιλογές οικονομικής πολιτικής, θεμελιώνεται μόνο σε περίπτωση κατάφωρης παραβιάσεως υπέρτερου κανόνα δικαίου που προστατεύει τους ιδιώτες. Το Δικαστήριο εκθέτει περαιτέρω: «Σε κανονιστικό πλαίσιο χαρακτηριζόμενο από την άσκηση ευρείας διακριτικής ευχέρειας, απαραίτητης για την εφαρμογή της κοινής γεωργικής πολιτικής, η εν λόγω ευθύνη μπορεί, επομένως, να γεννηθεί μόνον αν το οικείο κοινοτικό όργανο ενήργησε κατά προφανή και βαριά υπέρβαση των ορίων που έχουν τεθεί στην άσκηση των εξουσιών του» [54].

97. Δεδομένου ότι η απόφαση της Επιτροπής στην παρούσα υπόθεση αφορούσε τουλάχιστον και την γεωργική πολιτική και δεδομένου ότι αυτή είχε αναμφισβήτητα εν προκειμένω ευρεία διακριτική ευχέρεια, ο έλεγχος του Πρωτοδικείου, στη σκέψη 194, θα ήταν επαρκής και αν ακόμη είχε εξετάσει μόνον

51 — Αποφάσεις της 30ής Μαΐου 1989, 20/88, Roquette Frères κατά Επιτροπής (Συλλογή 1989, σ. 1553), 19ης Σεπτεμβρίου 1985, 194/83 έως 206/83, Αστερίς κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1985, σ. 2815), και της 8ης Δεκεμβρίου 1987, 50/86, Les Grands Moulins de Paris κατά Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Συλλογή 1987, σ. 4833).

52 — Απόφαση Αστερίς κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σκέψη 23).

53 — Απόφαση Les Grands Moulins de Paris κατά Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (παρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σκέψη 22).

54 — Απόφαση Roquette Frères κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σκέψη 23).

αν είχε γίνει υπέρβαση των ορίων της διακριτικής αυτής ευχέρειας. Εξάλλου, η Επιτροπή διαθέτει και στο πλαίσιο του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ μια τέτοια ευχέρεια [55].

98. Όσον αφορά το ζήτημα κατά πόσον μπορεί να ελεγχθεί η κρίση του Πρωτοδικείου ότι η Επιτροπή δεν ενήργησε *κατά πρόδηλη και βαριά* υπέρβαση των ορίων της ασκήσεως των εξουσιών της πρέπει να γίνει δεκτή η άποψη των προσφευγουσών ότι αυτό δεν μπορεί πλήρως να διαφύγει τον έλεγχο. Στην κρίση αυτή δεν εμπεριέχονται μόνον αμιγώς διαπιστώσεις πραγματικών περιστατικών, όπως π.χ. το ζήτημα του καλόπιστου τρόπου ενεργείας της Επιτροπής.

99. Στην αλληλουχία αυτή, πρέπει να εξετασθεί και ο ισχυρισμός των προσφευγουσών ότι παράβαση διαπιστούμενη στο πλαίσιο του περιορισμένου ελέγχου είναι αυτομάτως κατάφωρη. Όπως το ίδιο το Πρωτοδικείο εξέθεσε, στο πλαίσιο της ευρείας εξουσίας εκτιμήσεως της Επιτροπής μπορεί μόνο να ελέγξει αν αυτή υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη ή κατάχρηση εξουσίας κατά την άσκηση της εξουσίας αυτής ή αν υπερέβη προδήλως τα όρια της εν λόγω εξουσίας [56].

100. Εξάλλου, όπως είδαμε, εξωσυμβατική ευθύνη εν προκειμένω υφίσταται μόνον αν η Επιτροπή έχει ενεργήσει κατά προφανή και *βαριά* υπέρβαση των ορίων που έχουν τεθεί στην άσκηση των εξουσιών της. Επομένως, για την ύπαρξη εξωσυμβατικής ευθύνης δεν αρκεί μόνο προφανής υπέρβαση των ορίων της διακριτικής ευχέρειας. Ο προβαλλόμενος από τις προσφεύγουσες αυτοματισμός, κατά τον οποίο διαπιστούμενη από το Πρωτοδικείο, στο πλαίσιο ευρείας διακριτικής ευχέρειας της Επιτροπής, παράβαση του άρθρου 109 της αποφάσεως ΥΧΕ είναι πάντοτε κατάφωρη, θα καθιστούσε εν προκειμένω, όπως ορθώς προβάλλει η Επιτροπή, το κριτήριο για την ύπαρξη εξωσυμβατικής ευθύνης κενό περιεχομένου. Εξάλλου, από την από τις ίδιες τις προσφεύγουσες παρατιθέμενη απόφαση Roquette Frères προκύπτει ότι και στην περίπτωση ευρείας διακριτικής ευχέρειας της Επιτροπής ή του οικείου οργάνου, παρά τη διαπίστωση παραβάσεως με τη μορφή λογιστικού σφάλματος, δεν υφίσταται αυτομάτως εξωσυματική ευθύνη [57].

101. Στην παρούσα υπόθεση δεν πρόκειται μεν άμεσα για λογιστικό σφάλμα. Όπως, όμως, εξέθεσε το Πρωτοδικείο, η Επιτροπή αναφέρθηκε καλόπιστα στην τιμή που είχαν καθορίσει οι αρμόδιες αρχές των Αντιλλών [58]. Συναφώς, δεν διαφαίνεται πώς η Επιτροπή υπερέβη προδήλως τα όρια ασκήσεως των εξουσιών της. Επομένως, δεν διαπιστώνεται ούτε σφάλμα του Πρωτοδικείου. Η διαπίστωση αυτή δεν μεταβάλλεται ούτε από το ότι η Επιτροπή υποχρεούται κατ' αρχήν να

55 — Βλ. σημεία 69 επ.

56 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψη 122).

57 — Απόφαση Roquette Frères κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σκέψη 26).

58 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψεις 191 και 194).

λαμβάνει επίσης υπόψη τις αρνητικές συνέπειες της αποφάσεώς της. Επομένως, ο πέμπτος λόγος αναιρέσεως δεν ευσταθεί.

Έκτος λόγος αναιρέσεως

Ισχυρισμοί των διαδίκων

102. Στο πλαίσιο αυτού του λόγου, οι προσφεύγουσες βάλλουν κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, καθόσον σ' αυτήν εκτίθεται ότι, ακόμη και αν συνεπεία της πρώτης αποφάσεως προκλήθηκε ορισμένη ζημία στις προσφεύγουσες, η ζημία αυτή ουδόλως ήταν εντούτοις απρόβλεπτη, οπότε θα είχαν μπορέσει να λάβουν τα μέτρα τους. Κατά την άποψη των προσφευγουσών, το γεγονός ότι ήταν προβλέψιμο το ενδεχόμενο παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου δεν μπορεί να απαλλάξει την Κοινότητα από την ευθύνη της. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο δεν μπορεί να στηρίζει το συμπέρασμά του, ότι δηλαδή η ζημία των προσφευγουσών δεν υπερβαίνει τον οικονομικό κίνδυνο στον οικείο τομέα, αποκλειστιά στο γεγονός ότι η αποθήκευση του ρυζιού, που κατέστη αναγκαία λόγω των μέτρων, δεν ήταν ασυνήθιστα μακράς διάρκειας.

103. Κατά την άποψη της Επιτροπής, αντιθέτως, το Πρωτοδικείο εξέτασε αν προκλήθηκε ζημία και αν η ζημία αυτή υπερέβη τα όρια αυτού που, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, μπορεί να απαιτηθεί από έναν ιδιώτη. Το Πρωτοδικείο έθιξε το ζήτημα της δυνατότητας προβλέψεως της ζημίας μόνο συμπληρωματικώς προς αιτιολόγηση του συμπεράσματός του.

Η γνώμη μου

104. Όπως ήδη μνημονεύθηκε, μπορεί, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, να απαιτηθεί από τον ιδιώτη να αποδεχθεί εντός λογικών ορίων, στους τομείς που εμπίπτουν στην οικονομική πολιτική, ορισμένες βλαπτικές επιπτώσεις μιας νομοθετικής διατάξεως [59]. Το Πρωτοδικείο εξέτασε, κατά συνέπεια, σε τι συνίστατο η ζημία για τις προσφεύγουσες. Συναφώς, εξέθεσε ότι οι προσφεύγουσες υποστήριξαν ότι φορτία ρυζιού πωλήθηκαν είτε κατά τον πλου στην ανοικτή θάλασσα είτε μετά την άφιξη σε κοινοτικό λιμένα. Στην τελευταία αυτή περίπτωση το ρύζι αποθηκεύεται μέχρις ότου πωληθεί στον αγοραστή. Μια τέτοια αποθήκευση είναι επομένως συνήθης και χωρίς κοινοτικά μέτρα διασφαλίσεως. Το Πρωτοδικείο κατέληξε συναφώς, βάσει των προσκομισθέντων στοιχείων, στο συμπέρασμα ότι η διάρκεια αποθηκεύσεως — και η λόγω αυτής ενδεχόμενη καθυστέρηση της πωλήσεως — δεν παρατάθηκε κατ' ανάγκην συνεπεία της πρώτης αποφάσεως της Επιτροπής [60]. Από αυτό συνάγεται ήδη ότι το Πρωτοδικείο ορθώς έλαβε ως βάση ότι η ζημία δεν υπερέβη αυτό που μπορεί να απαιτηθεί από έναν ιδιώτη στον τομέα της οικονομικής πολιτικής. Όπως ορθώς η Επιτροπή προέβαλε, οι λοιπές σκέψεις του Πρωτοδικείου — π.χ. ως προς τη δυνατότητα προβλέψεως της ζημίας — μπορούν να στη-

59 — Απόφαση HNL κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 46, σκέψη 6).

60 — Απόφαση Antillean Rice Mills κ.λπ. κατά Επιτροπής (παρατεθείσα στην υποσημείωση 1, σκέψη 204).

ρίξουν το συμπέρασμα αυτό, πλην όμως δεν είναι αναγκαίες για τη συναγωγή συμπερασμάτων. Εν πάση περιπτώσει, είναι προφανές ότι το Πρωτοδικείο αρνήθηκε να δεχθεί την ύπαρξη ευθύνης της Κοινότητας όχι αποκλειστικά — όπως ισχυρίζονται οι προσφεύγουσες — λόγω της δυνατότητας προβλέψεως της ζημίας. Επομένως, ούτε ο έκτος λόγος αναιρέσεως ευσταθεί.

105. Καίτοι η αναίρεση πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της, πρέπει πάντως ως συμπέρασμα να τονισθεί ότι τα μέτρα διασφαλίσεως μπορούν να θέτουν σε κίνδυνο επενδύσεις στις ΥΧΕ, να δυσχεραίνουν τις προβλέψεις και να υποσκάπτουν την εμπιστοσύνη. Το αν τα νομικώς μεν θεμιτά μέτρα διασφαλίσεως είναι εύλογα από οικονομικής και πολιτικής απόψεως δεν μπορεί να ελεγχθεί δικαστικώς, διότι ο δικαστικός έλεγχος πρέπει να περιορίζεται στη νομιμότητα των μέτρων, έλλειψη δε νομιμότητας υφίσταται, λόγω της ευρείας διακριτικής ευχέρειας, μόνο σε περίπτωση σοβαρών παραβάσεων. Το αν ο σκοποί ενός μέρους της Συνθήκης (γεωργική πολιτική) και οι σκοποί ενός άλλου μέρους (σύνδεση των ΥΧΕ) μπορούν καν να συντονισθούν αρμονικά μεταξύ τους και πως αυτό μπορεί ενδεχομένως να γίνει κατά τον καλύτερο τρόπο είναι έργο της πολιτικής και του νομοθέτη.

Δικαστικά έξοδα

106. Κατά το άρθρο 122, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το Δικαστήριο αποφαίνεται επί των δικαστικών εξόδων, όταν η αίτηση αναιρέσεως απορρίπτεται. Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, πρώτη φράση, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα. Η παράγραφος 4, πρώτη φράση, ορίζει ότι τα κράτη μέλη που παρενέβησαν στη διαδικασία φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.

Ε — Συμπέρασμα

107. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως ακολούθως:

«1) Απορρίπτει την αναίρεση.

2) Καταδικάζει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα με εξαίρεση τα έξοδα της Γαλλικής και της Ιταλικής Δημοκρατίας.

3) Η Γαλλική και η Ιταλική Δημοκρατία φέρουν αντιστοίχως τα δικαστικά τους έξοδα.»